

Översikt över Sovjetunionens arkivinstitutioner

Sovjetunionens karaktär av en union bestående av delrepubliker, inom vilka det finns autonoma republiker samt en territoriell administrativ indelning, medför att arkivförvaltningen är tämligen komplicerad. Det finns särskilda arkivförvaltningar på unionsnivå och republiknivå samt särskilda arkivinstitutioner med förvaringsansvar för arkivmaterial av bestående värde för kultur och vetenskap på unionsnivå och delrepubliknivå samt för autonoma republiker och olika administrativa enheter. Antalet statliga centralarkiv med riksomfattande ansvar är för närvarande 11 och motsvarande institutioner på republiknivå 127. Antalet arkivinstitutioner med samma uppgifter för autonoma republiker, kretsar (krai), områden (oblast) städer och raioner uppgår till c:a 500. Dessa utgör det egentliga forskarbetygande arkivväsendet, vartill kommer ett mångdubbelt större antal förvaltningsarkiv med territoriellt ansvar, vilka även underlyder arkivhuvudförvaltningen.

För att underlätta nyttjandet av det arkivmaterial som uppbevaras i de statliga arkivinstitutionerna har Sovjetunionens arkivhuvudförvaltning utgett ett översiktsverk, *Gosudarstvennyje arhivy SSSR, Spravotjnik I-II* [Sovjetunionens statliga arkiv. Handledning], (607 och 413 s., Moskva 1989) som presenterar alla ovan uppräknade kategorier av arkivinstitutioner. De forskarbetygande arkivinstitutionerna presenteras var och en för sig, medan summariska uppgifter meddelas om de territoriella förvaltningsarkiven. Denna nya handledning ersätter en tidigare utgåva från år 1956 i ett band.

Presentationen av varje arkivinstitution inleds med uppgifter om adress, telefon, antal fonder, d.v.s. arkivbestånd, totalantal akter samt gränsåren för de uppbevarade handlingarna. Därefter meddelas uppgifter om institutionens tillkomst och tidigare namn. Sedan följer en kortfattad presentation av arkivmaterialet. Presentationerna omfattar vanligen några sidor för varje institution. Innehållet i de viktigaste arkivbestånden karakteriseras i korthet. Även de olika typerna av myndighetsarkiv och enskilda arkiv uppräknas med uppgifter om innehållets karaktär. Dessutom ingår omnämmanden om materialgrupper, vid vilka redaktionen vill fästa läsarens uppmärksamhet. Sålunda omnämns i varierande utsträckning material rörande enskilda personer med tonvikt på revolutionärer och kulturpersonligheter.

Ur finländsk synpunkt tilldrar sig oblastarkivet för Leningrads oblast i Viborg det största intresset. Denna arkivinstitution, som verkar i den byggnad som i början av 1930-talet uppfördes för Landsar-

kivet i Viborg, uppbevarar det för varaktig uppbevaring avsedda arkivmaterialet från hela Leningrads oblast som omfattar stadens omgivning men inte själva staden Leningrad. Oblastarkivet i Viborg har betydande mängder handlingar rörande den finska förvaltningen i Viborgs län fram till de senaste krigen.

Det mest betydande finska arkivbeståndet i oblastarkivet i Viborg är Viborgs länsstyrelses arkiv, som till största delen blev kvar i staden 1944. Delar av arkivet, bl.a. diarierna, förvaras i S:t Michels landsarkiv. I presentationen av länsstyrelsens arkiv framhävs särskilt det arkivmaterial som belyser leveranserna av byggnadsmaterial till S:t Petersburg från Viborgs län; bl.a. Alexandersmonoliten nämns särskilt. Av övriga finska arkivbildare, vilkas material allt fortfarande finns i Viborg, kan nämnas hovrättens och lagmansrättens arkiv samt kronofogdars, länsmäns och polisinskrifningars arkiv. De äldsta handlingarna är från år 1653.

I del II av handledningen presenteras arkivinstitutionerna i Estland. Här fäster man sig vid att det år 1975 grundats ett särskilt centralarkiv för vetenskaplig och teknisk dokumentation. Det äldsta materialet i detta arkiv är från 1630-talet och hänför sig bl.a. till adelns gods. Det kartografiska materialet är koncentrerat till detta arkiv.

Publicerade översiktscataloger för hela sovjetiska arkivväsendet samt för de enskilda institutionerna anges i handledningen, men i övrigt är litteraturuppgifterna mycket knapphändiga. I detta avseende betjänas forskaren bäst av Patricia Kennedy Grimsteds handledningar för arkivinstitutionerna i Moskva och Leningrad samt Sovjetunionens västliga delar.¹

Betydande mängder arkivmaterial av bestående värde förvaras i Sovjetunionen även av institutioner, som inte underlyder arkivhuvudförvaltningen. Sådana är bl.a. Sovjetunionens samt de enskilda republikernas vetenskapsakademier, utrikesministeriets arkiv, flera museer och bibliotek samt Goskino med ansvar för uppbevaringen av sovjetiska och utländska konstnärliga filmer. En särskild organisation ansvarar även för kommunistpartiets arkivmaterial. Dessa institutioner, som inte underlyder arkivhuvudförvaltningen, ingår inte i det presenterade verket. De har däremot beaktats i Patricia Kennedy Grimsteds arbeten. En särskild handledning omfattande dessa institutioner utlovas dock.

Eljas Orrman

¹ *Archives and Manuscript Repositories in the USSR. Moscow and Leningrad*, Princeton N.J. 1972 jämte Supplement 1: *Bibliographical Addenda*, Zug 1976 samt *Archives and Manuscript Repositories in the USSR, II. Estonia, Latvia, Lithuania and Belorussia*, Princeton N.J. 1981.